

**АЛАЯҚТАР
АЙМАҚ
ТАҢДАМАЙДЫ**

2-бет

**УӘКІЛ
МЕМЛЕКЕТТІК
ҚЫЗМЕТШІЛЕРГЕ
КЕҢЕС БЕРЕДІ**

4-бет

**ХАС
СҮЛУДЫҢ
ЖАЗЫҒЫ
НЕ?**

8-бет

ЗАҢ

✉ zangazet@mail.ru

№93 (3624) 8 желтоқсан 2023

газеті

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

ДЕМОКРАТИЯ - ЖЕМҚОРЛЫҚПЕН КҮРЕСТІҢ

ӨЛШЕМІ ЕМЕС

9 желтоқсан – Халықаралық жемқорлықпен күрес күні. Мемлекет пен халықтың қаржысын талан-таражға салушылар қай дәуірде, қай елде болмасын қоғам өкілдері үшін ең көкейкесті мәселе болды. Бұл туралы ғұламалар қаншама еңбектер жазып, одан сақтанудың түрлі жолдарын ұсынса да, жемқорлықты түбегейлі жоя алған жоқ. Байлық пен атақ-даңқ үшін билікке таласып, өзгелерге шапқыншылық жасап, ата-анасын, бауырларын, туыс-туғанын құрбан еткен билеушілер барлық елдің тарихында аз емес.

(Соңы 3-бетте)

(Соңы 3-бетте)

ТҮЙТКІЛ

ЖЕКЕ ДЕРЕКТЕРДІ ҚОРҒАУҒА ЗАҢ ӘЛСІЗ

Қазақстанда ақпараттық қауіпсіздікке қауіп төндіру оқиғалары 34,7% пайызға өскен. 2022 жылғы 11 айда 16654 оқиға орын алса, биылғы 11 айда 22440 оқиға тіркелген. Статистиканы Ұлттық компьютерлік инциденттерге әрекет ету орталығы KZ-CERT беріп отыр.

Десе де, былтыр ақпарат және байланыс саласындағы қылмыстық құқық бұзушылыққа қатысты бар болғаны 142 қылмыстық іс тіркелді. Оның 8-і ғана сотқа жеткен. 40 қылмыстық іс мерзімінің өтуіне немесе қылмыс белгісінің болмауына байланысты және т.б. себептер бойынша тоқтатылды. Тағы 46 қылмыс ашылмаған деп танылып, жабылды. Ал құқық қорғау органының аталмыш мәселеде дәйектердің жеткіліксіздігі, күдіктілерді анықтау мүмкіндігінің аздығы қолбайлау болып отыр. Мамандар мәселе кибергигиенаның жоқтығынан және жеке деректі кез келген субъектілердің негізсіз жинауынан орын алуда деген пікірде. Мысалы азық-түлік дүкені және т.б. сауда орындарында тауарды қайтару процесінде жеке куәліктің

көшірмесі сұралады. Бұл процестің мотиві белгісіз, өйткені құжат көшірмесін жинаудың мұндайда еш қажеті жоқ. Оның үстіне, бұл деректердің қалай өңделіп, сақталып жатқаны да белгісіз.

Елімізде көбіне жеке және заңды тұлғалардың іс жүргізуде пираттық бағдарламаны пайдаланатынын ескерсек, дерек жинаған субъектінің қысастық ойы болмаса да, деректерді сақтау кезінде оның қауіпсіздігіне ешкім жауап бере алмайды. Естеріңізде болса, Telegram мессенджеріндегі ботта қазақстандықтардың деректері тараған еді. Ал ол деректердің қашан және қалай қолды болғанын ешкім білмейді. Құзырлы органдар ағымдағы оқиғаға қатысты, бот деректері белгілі бір мемлекеттік

ақпараттық жүйеден алынғаны жайлы немесе жүйені бұзу орын алғаны туралы ақпарат жоқ дейді. Десе де бұндай боттар әдетте, азаматтардың жеке деректерін Telegram, Facebook, WhatsApp, Одноклассники және т.б. сияқты онлайн платформалардың ашық сервистерінен жинайтынын жеткізеді. Бұл тұжырымды тауарлар мен қызметтерді жеткізуге арналған жалпыға қолжетімді көздерде немесе қызметтерде көптеген ақпаратты халықтың өзі өз қолымен беретінімен түсіндіріледі. Осы тұста даудың басы деректерді жинауға қатысты заңнаманың әлсіздігі мен оны бақылайтын арнайы органның жоқтығынан шығып отырғанын түсінуге болады.

Заңдағы түзетулер

Түйткілді Мемлекет басшысы да байқады. Биылғы жолдауында Қазақстанды «IT» мемлекетке айналдыру маңызды стратегиялық мін-

(Соңы 2-бетте)

МӘСЕЛЕ

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 1920-30 ЖЫЛДАРДАҒЫ АШТЫҚТЫ ГЕНОЦИД ДЕУГЕ НЕ КЕДЕРГІ?

9 желтоқсанда әлем елдері Халықаралық геноцид құрбандарын еске алу, оларға құрмет көрсету және осы қылмыстың алдын алу күнін атап өтеді.

Оны 2015 жылдың қыркүйегінде БҰҰ Бас Ассамблеясы Арменияның бастамасы бойынша белгілеген еді. БҰҰ-ның бұл күнді таңдап алу себебі 1948 жылы 9 желтоқсанда Бас Ассамблеяның 260 (III) қарарымен Геноцид қылмысының алдын алу және оны жазалау туралы конвенциясы қабылданған болатын. Еліміз оған тәуелсіздік алғаннан соң, араға 7 жыл салып 1998 жылы қосылды. Нақты айтқанда «Қазақстан Республикасының Геноцид қылмысының алдын алу және ол үшін жазалау туралы конвенцияға қосылуы туралы» қарар 1998 жылы 29 маусымда қабылданып, ол 24 қарашада күшіне енді.

Конвенция бойынша геноцид – халықаралық құқықтар нормасын бұзатын және БҰҰ-ның қасиеті мен мақсатына қайшы келетін қылмыс болып табылады. Оның бірнеше жыл бойы адамзатқа үлкен шығын келтіргенін мойындады. Адамзатты осындай бақытсыздықтан арылту үшін халықаралық ынтымақтастықтың қажет екендігіне көз жеткізе отырып, келісуші тараптар төменде көрсетілгендерге мәміле жасады: геноцидтің бейбіт немесе соғыс кезеңінде жасалғанына қарамастан халықаралық құқық нормасын бұзатын қылмыс болып табылатынын растайды және оған қарсы алдын алу шараларын және қылмыс жасалғанда оған жаза қолдануға міндеттеледі (I бап). Конвенцияда геноцид ұғымымен қандай да бір ұлттық, этникалық, нәсілдік немесе діни топтарды толықтай немесе ішінара жою ниетімен жасалған келесі әрекеттер түсіндіріледі: а) осы топ мүшелерін өлтіру; б) осы топ мүшелерінің денесін жарақаттау немесе осы топ мүшелерінің ақыл-ойына зиян келтіру; с) қандай да бір топ үшін оны толықтай немесе ішінара жоюға жағдай туғызу; д) осындай топ арасында бала тууды болдырмау шаралары; е) адамдардың бір тобынан екінші топқа балаларды күштеп беру (III бап).

дет екенін айта келе, ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету мәселесінің маңыздылығын алға тартқан еді. Артынша Парламенттің бір топ депутаты мәселеге қатысты заңға түзетулер әзірлеп, Сенатқа күні кеше бекіттіріп те алды.

Ұсынылған заң жобасы үш блоктан тұрады. Бірінші блок жеке деректерді қорғаудың қосымша шараларына арналған. Заң жобасы деректердің айналымы мен сақталуы саласында мемлекеттік бақылауды енгізеді. Сонымен қатар, бұл жеке деректерді пайдаланатын субъектілермен профилактикалық жұмысты жолға қоюға мүмкіндік береді. Олардың әрқайсысы жеке деректердің жарияланып кетуі туралы ақпарат анықталған сәттен бастап 3 күн ішінде реттеушіге хабарлауы керек. Яғни, енді сіздің жеке мәліметтеріңіз қолды болғаны анықталса, ол туралы реттеуші орган электронды үкімет порталы және 1414 SMS хабарламасы арқылы хабарлайтын болады. Және мәселеге қатысты іс жұмысын жүргізуге міндеттеледі.

Екінші блокта «ақ хакерлер» институтын және бағ-баунти платформасының қазақстандық аналогының жұмысын құқықтық реттеу ұсынылды. Бағ-баунти жүйесі әлемдік IT саласында елеулі орын алады. Онда компания не мемлекеттік орган арнайы хакерлерді шақырып, ұсынылған бағдарламаны бұзуға рұқсат береді. Және сол арқылы өз бағдарламаларының әлсіз тұстарын екшеп алады.

ҚОРЫТЫНДЫ

ТАҒЫЛЫМ

«ЖЫЛ ҮЗДІГІ - 2023»

Жәнібек аудандық жастармен жұмыс жөніндегі ресурстық орталықтың, «Ақбастау» жастар қоғамдық бірлестігінің ұйымдастыруымен Батыс Қазақстан облысының Жәнібек ауданы бойынша жастар сыйлығын табыстау байқауының қорытынды кеші өтті. Оған аудан әкімдігі қолдау көрсетті.

Аудан көлемінде мемлекеттік жастар саясатының дамуына үлесін қосып, өңіріміздің шығармашылық, спорт және қоғамдық қызмет салаларында жемісті еңбегімен көзге түскен жүйріктер аз емес. Жастардың қоғамдық-саяси, мәдени, экономикалық саладағы белсенділігін арттыру мақсатын көздеген байқауда он бір аталым бойынша кіл үздіктер бағын сынады.

Арнайы құрылған комиссияның шешімімен Жәнібек ауданы Тау ауылдық округінің полиция инспекторы, аға лейтенант Қазбек Аманкелдіұлы Иматов «Үздік жас полиция қызметкері» аталымын жеңіп алды. Аймақты жақсы жағынан танытқан үздік полицейге аудан әкімі Т.Шиниязов арнайы диплом, сыйлық табыс етті.

Меңдігүл ФАЗЫЛОВА,
Батыс Қазақстан облыстық тарихи-өлкетану музейінің
Жәнібек аудандық музей бөлімінің меңгерушісі

ҰСТАЗ МҰРАСЫ

Заң саласына өз қолтаңбасын қалдырған тұлғалар көп-ақ. Солардың бірі ғалым Гүлнар Үсеинова.

1989 жылы С.М. Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің заң факультетін аяқтаған сәттен бастап, бар уақытын құқық саласына, ғылымға арнап, азаматтар құқығының өз дәрежесінде қорғалуына атсалысып келеді. Ұстазымыз мемлекет және құқық теориясы, XIX–XX ғасырдың бірінші жартысындағы қазақ зиялылары өкілдерінің мемлекеттік-құқықтық көзқарастары, қазақ халқының дәстүрлі қоғамының жекелеген құқықтарының пайда болуы мен дамуы, ғалымдардың халыққа қалдырған көне мұрасы және заң ғылымы аясындағы келелі мәселелерді зерттеумен айналысып келе жатыр.

Ғылыми зерттеулерінің алғашқы-

сы Шоқан Уәлихановтың мемлекеттік-құқықтық көзқарастарына арналды. Осы тақырып бойынша зерттеуін аяқтап, 1996 жылы заң ғылымының кандидаты дәрежесін алды. Алаш жұртына ойып тұрып ізін қалдырған Әлихан Бөкейхановтың мемлекеттік-құқықтық көзқарасы докторлық диссертациясына арқау болды. Ғалымның ғылыми еңбектерінен Ресей мен Қазақстан ойшылдарының мемлекеттік-құқықтық ілімдерімен танысуға болады. Ә.Бөкейхановтың озық идеясы, Қазақстанда демократия мен парламентаризм идеяларын қалыптастыру мен дамытудағы рөлі Гүлнар Рахимжанқызы арқылы айқындалды.

Бұл ғалымның ұрпаққа қалдыр-

ған еңбегінің бір парасы ғана. Зерттеу жұмысының өзектілігін саралай келе, оларды дәріптеу біздің парызымыз.

Ақмарал СМАНОВА,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ,
мемлекет және құқық теориясы мен тарихы,
конституциялық және
әкімшілік құқық кафедрасының
аға оқытушысы, з.ғ.к.

ПАРЫЗ

ӨЗ ТІЛІНДІ ҚҰРМЕТТЕ!

Тіл – мемлекеттің тұғырлы тірегі, халықтың рухани байлығы, өткені мен болашағының айқын көрінісі. Ана тілінің қадір-қасиетін білген халқымыз оны ұлттың рухына, қазына байлығына балайды. Себебі, тіл – халықтың жаны, сәні, тұтастай кескін-келбеті, ұлттық болмысы.

Адамды мұратқа жеткізетін – ана тілі мен ата дәстүрі. Біздің осындай қасиетті мұрамыз, ана тіліміз – қазақ тілі.

Қазақстан халқын топтастырудың аса маңызды факторы болып табылатын мемлекеттік тілді меңге-

ру – Қазақстан Республикасының әрбір азаматының парызы. Орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданыста болғанымен, мемлекеттік тіл Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік органдардың жұмыс және іс қағазын жүргізу тілі болып табылатынын ұмытпауымыз абзал.

«Өзге тілдің бәрін біл, өз тіліңді құрметте!» – деп ақын Қадыр Мырза Әлінің сөзі айқындап тұрғандай, алдымен ана тіліне деген үлкен құрметтің қалыптасуы маңызды. Өз тіліңді сыйламай, түп-тамырыңды білмей, басқаны бағындырам деу – бекершілік.

Айдана КАРИМОЛДАЕВА,
Ақтөбе қаласы әкімшілік
құқық бұзушылықтар жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық соты
кеңсесінің бас маманы

ЖАРНАМА

ҚЫСҚЫ КЕЗЕҢДЕ ТАУЛЫ ӨЗЕНДЕРДЕГІ МҰЗ ҚҰБЫЛЫСТАРЫ

Қысқы кезеңнің басталуына байланысты таулы аймақтарда температуралық фонның айтарлықтай төмендеуі байқалуы мүмкін, бұл Шымкент қаласы аймағындағы Бадам, Сайрам-су және Түркістан облысы бойынша Жігіргенсай, Келес, Өгем, Қаржансай, Ақсу, Бадам, Балдыберек, Сайрам-су, Қасқасу, Сарыайғыр, Доңғызтау, Арыс, Жабағылы-су, Машат-су өзендері арналарында мұз құбылыстарының пайда болуына және күшеюіне әкеледі.

Мұз құбылыстары – жыл бойында суқоймаларда мұздың пайда болу және еру фазалары. Оған теңіз, өзен, көл, бөген бетінде мұздың пайда болуы, бүкіл айдында мұздың бекуі, мұздың (қабыршақ мұздың, түпкі мұздың, беткі мұздың, жиек мұздың) бұзылуы және еріп жойылуы жатады.

Мұз құбылыстарының күшеюі өзен арналарында бітелулер мен мұз кептелістердің пайда болуына, соның салдарынан мұзды су тасқындары мен сел тасқындарының қалыптасуына, судың жайылмаға шығуымен және жақын маңдағы тұрғын үйлер мен аумақтарды су басумен, көпір өткелдерінің, автожолдардың және қауіпті аймақта орналасқан басқа да нысандардың қирауымен байланысты төтенше жағдайдың туындауына әкеп соғуы мүмкін.

Тұрғын үйлер мен елді мекендердің аумақтарын мұзды су тасқындарының басуы мен қауіп-қатерінің туындауын болдырмау үшін, қолданыстағы құбыр өткелдерін, су ағызу арықтары мен каналдарын мұздан, қардан, қысқы және тұрмыстық қоқыстардан тазарту жөніндегі жұмыстарды ұдайы жүргізу, өзен арналарында мұз кептелістері мен бітелулердің пайда болуына жол бермеу, оларды уақытылы тазарту және қысқы кезеңде қауіпсіздік ережелерін сақтау қажет!

Н. ШОЖИКОВА,
ҚР ТЖМ «Қазселденқорғау» ММ
ОАПТБ филиалы КҚМжҚБ басшысы

Батыс Қазақстан облысы әкімдігі білім басқармасының Орал қаласының білім беру бөлімінің № 41 «Ақ тілек» бөбекжайы МКҚК азаматтық қызметшінің бос лауазымына конкурс жариялайды:

Тәрбиеші – 1 бірлік (негізгі қызметкердің декреттік орнына)

Мемлекеттік сатып алу менеджері - 0,5 бірлік (тұрақты)

Конкурсқа қойылатын талаптар:

Тәрбиеші – Мамандық бойынша (жоғарғы педагогикалық білімі болуы керек).

Мемлекеттік сатып алу менеджері – (жоғарғы техникалық немесе техникалық және кәсіптік).

Білуге тиіс:

Қазақстан Республикасының Конституциясы, Қазақстан Республикасының «Білім туралы», «Педагог мәртебесі туралы», «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» заңдары және Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың бағыттары мен перспективаларын айқындайтын өзге де нормативтік құқықтық актілері; мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарты; мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік бағдарламасының мазмұны мен құрылымы; педагогикалық этиканың нормалары; психология және педагогика, дәрігерге дейінгі алғашқы медициналық көмек көрсету ережелері, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау ережелері, санитариялық ережелер; мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуды ұйымдастыру жөніндегі нормативтік-құқықтық құжаттар; еңбек заңнамасының негіздері, ішкі еңбек тәртібінің, еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау, өртке қарсы қорғау қағидалары, санитариялық қағидалар мен нормалар.

Қажетті құжаттар:

- 1) өтініш;
  - 2) жеке басты куәландыратын құжаты не цифрлық құжаттар сервисінен электрондық құжаттың көшірмесі (сәйкестендіру үшін);
  - 3) кадрларды есепке алу жөніндегі жеке іс парағы және фото;
  - 4) білім туралы мемлекеттік үлгідегі құжаттың көшірмесі;
  - 5) еңбек қызметін растайтын құжаттың көшірмесі;
  - 6) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің міндетін атқарушының 2020 жылғы 30 қазандағы № ҚР ДСМ-175/2020 «Денсаулық сақтау саласындағы есепке алу құжаттамасының нысандарын бекіту туралы» бұйрығымен бекітілген нысан бойынша денсаулық жағдайы туралы анықтама;
  - 7) психоневрологиялық ұйымнан анықтама;
  - 8) наркологиялық ұйымнан анықтама;
  - 9) біліктілік тестілеу сертификаты (бар болса);
  - 10) түйіндеме;
  - 11) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2012 жылғы 21 ақпандағы № 57 бұйрығымен бекітілген (Нормативтік құқықтық актілерді мемлекеттік тіркеудің тізіліміне № 7495 болып тіркелген) Мемлекеттік білім беру ұйымдарының бірінші басшылары мен педагогтары лауазымға тағайындау, лауазымнан босату қағидаларының 12-қосымшасына сәйкес нысан бойынша көрсетілетін қызметті алушының мемлекеттік қызмет көрсету үшін талап етілетін, «Дербес деректер және оларды қорғау туралы» Қазақстан Республикасы заңының 8-бабына сәйкес берілетін қолжетімділігі шектеулі дербес деректерге қол жеткізуге келісімі.
- Конкурсқа қатысушылардың құжаттары хабарландыру шыққаннан кейін 5 жұмыс күннің ішінде мына мекенжайға тапсырылуы тиіс: БҚО, Құрманғалиев көшесі, 3/2 үй, Анықтама алу үшін байланыс тел: 8(7112)53-12-51.

